

Suat Derviş Külliyyatına Bir Katkı: *Yeni Şark* Gazetesinde Yayımlanan Hikâyeleri Üzerine İnceleme

A Contribution to the Suat Derviş Collection: A Study on Her Stories Published in *Yeni Şark* Newspaper

Asena Yağmur Çelik Zongur*

Öz

Suat Derviş, Türk edebiyatının önemli kalemlerinden biridir. Derviş'in külliyyatına ait çeşitli çalışmalar ortaya konulmuş ve konulmaya devam edilmektedir. Bu çalışmada da Suat Derviş'in gazete köşelerinde kalmış hikâyeleri bağlamında *Yeni Şark* gazetesinde tespit edilen hikâyelerin külliyyata kazandırılması amaçlanmıştır. Yazarın, gazetede "Lades", "Menekşe'nin İntikamı", "Tevkifhane Köpeği", "Rüya", "Bir Mektup" adlı telif hikâyelerinin yanında "Yeni Çığır" adlı tercüme bir hikâyesi de tespit edilmiştir. Suat Derviş'in ilk kalem tecrübeleri olarak değerlendirilebilecek olan bu hikâyeler, Derviş'in yazarlık çizgisinin daha net ortaya konulmasını ve yazarlık nüvelerinin izlerinin daha açık bir şekilde takip edilmesini sağlayacaktır. Hikâyeler olay örgüsü, kişi, zaman ve mekân açısından klasik inceleme yöntemiyle ele alınmıştır. Kadın hakları, kadınlık ve erkeklik konularını "Lades" adlı hikâyesinde işlerken; korku edebiyatına dahil edilebilecek doğaüstü olayları "Menekşe'nin İntikamı"nda; hayvan anlatısını "Tevkifhane Köpeği"nde; karşılıksız aşkları "Bir Mektup" ve "Rüya"da; anı türünün önemini Fransızcadan tercüme ettiği "Yeni Çığır" adlı hikâyelerinde işlemiştir. Suat Derviş'in ilk kalem tecrübelerinden itibaren yeniliğe açık bir yazar olduğu hikâyelerinde yer verdiği konulardan anlaşılmaktadır.

Abstract

Suat Derviş is one of the important writers of Turkish literature. Various studies on Derviş's corpus have been and continue to be put forward. In this study, in the context of Suat Derviş's stories left in newspaper columns, it is aimed to bring the stories identified in *Yeni Şark* newspaper into corpus. In addition to the author's stories titled "Lades", "Menekşe'nin İntikamı", "Tevkifhane Köpeği", "Rüya", "Bir Mektup", a translated story titled "Yeni Çığır" was also discovered in the newspaper. The stories, which can be considered as Suat Derviş's first pen experiences, will enable Derviş's line of authorship to be revealed more distinctly and the traces of her authorship to be followed more clearly. The stories are analyzed in terms of overplotting, character, time and place with the classical method of analysis. Suat Derviş deals with women's right, femininity and masculinity in his story "Lades"; supernatural events that can be included in horror literature in "Menekşe'nin İntikamı"; animal narrative in "Tevkifhane Köpeği"; unrequited love in "Bir Mektup" and "Rüya"; the importance of the memory genre in her stories "Yeni Çığır", which was translated from French. It is understood from the subjects of her stories that Suat Derviş as a writer open to innovation since her first pen experiences.

Anahtar Kelimeler: Hikâye, Suat Derviş, *Yeni Şark*, Gazete, Millî Mücadele Dönemi.

Keywords: Story, Suat Derviş, *Yeni Şark*, Newspaper, National Struggle Period.

* Doktora Öğrencisi, Asena Yağmur Çelik Zongur, Hacettepe Üniversitesi, e-posta: yagmurcelik19@hacettepe.edu.tr, ORCID No: 0000-0001-7422-1250.

Özgün araştırma makalesi

Makale gönderim tarihi: 23 Ekim 2024

Makale kabul tarihi: 3 Mayıs 2025

1302-9916©2025 emupress

Original research article

Article submission date: 23 October 2024

Article acceptance date: 3 May 2025

Giriş

Türk basın tarihi Tanzimat Dönemi'nden itibaren siyasî, iktisadî, sosyal, eğitim, bilim ve estetik açılardan halkı bilinçlendirmeyi hedef edinmiştir. Millî Mücadele Dönemi'nde yayın faaliyetleri halkı birlik ve beraberlik içinde olmaya sevk etmesinin yanı sıra millî bilince sahip olmaları gerektiğinin de altı çizmiştir. Bu dönemde yayınlanan süreli yayınlar İstanbul ve Anadolu basını olmak üzere iki sınıfa ayrılır. *Küçük Mecmua*, *İrade-i Millîye*, *Hâkimiyet-i Millîye*, *Doğru Söz* ve *İzmir'e Doğru* gibi Anadolu basınında yer alan yayınlar kâğıt, mürekkep ve basım makinası eksikliği gibi çeşitli zorluklar içerisinde Millî Mücadele'yi yakından takip etmiştir. İstanbul basınına ise hem Saray hem de işgalci güçler tarafından sansür uygulanır. Sansür baskısı "bu gazetelerin İstanbul ve kabine konusuna ağırlık veren haberler yayınlamasına neden olmakta ise de aynı zamanda gazetelerin ve gazetecilerin Anadolu'dan uzak bulunmaları, Anadolu'ya özel muhabir yollayamamaları ile de" (Özkaya, 1985, s.880) Millî Mücadele Hareketi'ne uzak kalmışlardır. İstanbul basınında *Peyam-ı Sabah*, *Alemdar*, *İstanbul* ve *Aydede* gibi yayınlar işgalci güçleri destekleyen faaliyetleriyle varlık gösterirler. Bu yayınların yanı sıra *Yeni Gün*, *İleri*, *Vakit*, *Tasvir* ve *Güleryüz* gibi Millî Mücadele'yi destekleyen yayınlar da bulunur. Bu gazetelerin arasında 3 Teşrinievvel 1337 – 3 Ekim 1921 tarihinde *Yeni Şark* gazetesi katılır. Gazetenin 88. sayısına kadar mesul müdür ve başmuharrir Rauf Ahmet Hotinli'dir. 89. sayıda gazetenin mesul müdürlüğünü Cevat Gültekin üstlenir. *Yeni Şark*, günlük yayınlanan akşam gazetesidir. Gazete 6 Şubat 1339 – 3 Şubat 1923 tarihli 486. sayısı ile yayın hayatından çekilse de basın tarihine 494 sayı kazandırır. Bunun sebebi 13 Eylül 1338 tarihli 341. sayının ardından 21 Eylül 1338 tarihinde içeriği farklı olmasına rağmen tekrardan 341. sayısından devam etmesidir. Gazete yayın çizgisini ilk sayısındaki *Karile-rimize* başlıklı yazı ile ortaya koymuştur. II. Meşrutiyet'in ilanıyla başlayan ve on üç yıldır devam buhran devrinin artık bitmek üzere olduğunu ve yeni bir devrenin arifesinde bulunduklarını belirterek yazıya başlanır. Şark tarihinde yeni bir fasılın açılacağını, eski şarktan yeni bir şarkın doğacağı belirtilir. "*Sulhun millî emellerimiz ve gayelerimiz dairesinde takarrürüne kadar 'Yeni Şark' her şeye tercihen millî sulh davasını*" (1337, s.2) benimser. Millî emel ve gayelerin gerçekleştirilmesi için idam hükmü yerine geçen Sevr Antlaşması'nın kabul edilemeyeceğini, Anadolu'da kan akıtan, Anadolu köylerinde ve kasabalarında yangınlar çıkartan "melun tecavüzün" (1337, s.2) def edilmesi gerektiği bunun için de Kurtuluş Savaşı'nın "en basit mânâsıyla bir millet olarak yaşama hakkını müdafaa" (1337, s.2) olduğunun altı çizilir. *Yeni Şark* gazetesi sadece siyasî ve askerî olaylara yönelik çı-

karılan bir haber gazetesi değildir. Sayfalarında günlük haberlere, ekonomiye, eğitime, sosyal hayata, spora, kadınlığa, tarihe, müziğe ve edebiyata yönelik köşe yazılarına yer vermiştir. Gazetede üç yüz altmış bir hikâye, yirmi iki roman, yirmi bir şiir, on altı tiyatro, yüz yedi mektup, altmış beş hatırat ve on adet seyahat yazısı tespit edilmiştir (Çelik, 2021). Fazlı Necip, Selim Sırrı, Ali Ekrem, Cevat Gültekin, Selami İzzet, Halit Fahri Ozansoy, Halide Edip Adıvar, Güzide Şefik, Halide Nusret Zorlutuna gibi imzaların yanında Suat Derviş de gazetede imzası bulunan yazarlar arasındadır. “*Varlıklı ve köklü bir aileye mensup olan Suat Derviş, özel hocalardan aldığı derslerle yetişmiş, iyi eğitim almıştır. Çocukluğundan itibaren okumaya ve yazmaya meraklı olan Derviş, küçükken evlerindeki zengin kütüphaneden fazlası ile istifade etmiş, yoğun*” (Oral akt. Türkmenoğlu, 2018, s.6245) okuma alışkanlığı kazanmıştır. Yoğun bir okuma kültürü ile yetişen Suat Derviş, “*Çamlıca Perileri*” (Behmoras, 2017, s.41) adlı ilk romanını yedi yaşında yazdığını, dile getirir. Derviş, *Vakit* gazetesinde A. Sırrı’ya verdiği röportajda yazı hayatına isteyerek değil arkadaşların zoru ile girdiğini, edebiyatı küçüklüğünden beri sevdiğini ancak yeteneği olduğu için konservatuara gönderildiğini anlatır. Suat Derviş yazı hayatına *Yeni Şark* gazetesi ile girdiğini röportajın devamında şu sözlerle aktarır:

“Ben için için yazı hayatıyla meşgul oluyor, fakat yazılarımı neşretmeyi düşünmüyordum. Bir gün nasıl oldu bilmiyorum, bir yazımı Nazım Hikmet okudu, beğendi, Yusuf Ziya ve diğer arkadaşlarım da teşvik ettiler. O zaman ‘Yeni Şark’ çıkıyordu. Bunun hikâyeciliğini, romanlarını bana verdiler. İşte pek genç başladığım yazı hayatına böyle girmiş bulundum” (1929, s.1).

Suat Derviş, yazı hayatına *Yeni Şark* ile girdiğini söylemesinin yanında daha önce *Alemdar* gazetesinde “*Hezeyan*” ile “*Nasıl Çalışırlar?*”, *Ümit* gazetesinde ise “*Hortlak*” ve “*Deli*” adlı hikâyeleri yayımlanmıştır. Derviş’in röportajında “yazı hayatına böyle girmiş bulundum” (1929, s.1) sözü ile belirtmek istediği *Yeni Şark*’ın resmî muharrirlerinden biri olmasıdır. Yazarın *Yeni Şark* gazetesinde *Lades*, *Behire’nin Talipleri*, *Kırlara Giderken*, *Ahmet Ferdi*, *Deli*, *İstanbul Hanımları Niçin Dedikoduya Sebep Olurlar?*, *Nesrin*, *Rüya*, *Menekşe’nin İntikamı*, *İlk Vicdan Azabı*, *Fatma*, *Saf Bir Delikanlının Hikâyesi*, *Doğruluk Yüzünden*, *Hiçbiri*, *Bir Kış Gecesi*, *Yeni Çığır*, *Baş Ucunda*, *Leyla*, *Tevkifhane Köpeği*, *Bir Yaz Gecesi*, *Bir Resmin Karşısında*, *Bir Talak*, *Akşam Karanlığında*, *İtiyad*, *Saniha Sayfiyede*, *Nerime Hanım Şimdi Evlenir Misiniz?* ve *Bir Mektup* adlı hikâye ve roman tefrikaları, *Berlin Mektupları* ve *Almanya Mektupları* başlığı altında yayınladığı seri mektupları ile Temaşa Âlemi sütununda *Maskot* tiyatro eleştirisi yayınlanmıştır.

Yeni Şark gazetesi, Suat Derviş için yazın ve yayın hayatında girmesinde önemli bir rol oynamıştır. Suat Derviş, yazı ve yayın hayatına Millî Edebiyat Dönemi sonlarına doğru başlamış feminist ve toplumcu – gerçekçi anlayışı ile Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatının önemli kalemlerden biri hâline gelmiştir. Yazarın henüz külliyatına dâhil edilmemiş eserleri keşfedilmeye devam etmektedir. Bunun nedenlerinden biri yazarın “*Saadet Hatip, Suat Suzan, Reşat Fuat Baraner, Suat Derviş Baraner, Y. R. Silsüpür(?), Masalcı Teyze(?), Süveyda, Süveyda H., Hatice Hatip, S. D., Sujet Doli, Suzet Doli, Emine Hatip, H. Süveyda, Ben, Suat, Suat Fuat ve Hatice Saadet, Leman Tahir, S. B.*” (Soydan, 2021) gibi farklı müstear isimler kullanmasıdır. *Kırlara Giderken, Varlık*’ın 1 Ağustos 1933 tarihli 2. sayısında yayınlanmıştır. *Ahmet Ferdi* kitabında *Nesrin, İlk Vicdan Azabı, Fatma, Bir Kış Gecesi, Başucunda, Leyla, Bir Yaz Gecesi, Bir Resmin Karşısında, Bir Talak ve İtiyat, Behire’nin Talipleri*’nde *İstanbul Hanımları, Saf Bir Delikanlının Hikâyesi, Doğruluk Yüzünden* ve *Seniha Sayfiyede* adlı hikâyeleri yer alır. *Yeni Şark*’ta yayımlanan ancak basılan kitapları arasında girmeyen hikâyeleri tespit edilmiştir. Bunlar *Lades, Menekşe’nin İntikamı, Tevkifhane Köpeği, Rüya, Bir Mektup* ve *Yeni Çığır* adlı hikâyeleridir.

“Kadının Fendi, Erkeği Yendi”: “Lades”

Suat Derviş’in “*Lades*” isimli öyküsü gazetenin 6 Mart 1338 – 6 Mart 1922 tarihli 155. sayısında yayımlanmıştır. “*Lades*”, Sabiha’nın feminist kimliği üzerine kurgulanmıştır. “*Lades*”te erkeklerle rekabet etmeyi seven, onları kıskanan Sabiha adlı karakterin bir günü öyküleştirilir. Hikâyenin merkezini Sabiha’nın feminist görüşü ve bu görüş etrafında gerçekleştirdiği davranışları oluşturur. Sabiha için yalnızca kadınlık vardır bu nedenle kadın ve kadınlık konusu oldukça önem arz eder. ‘Erkeğin fendi, kadını yendi’ cümlesi de hikâyenin kilit cümlesidir. Eşi, Şerif Bey ile bu konuda münakaşa ve münazara içinde olduğu da belirtilmiştir. Hikâyenin bu noktası dönemi içerisinde değerlendirildiğinde kocası ile kadın-erkek ilişkileri üzerine konuşabilme meselesini işlemesi Suat Derviş’in daha ilk hikâyelerinde feminizme ve toplumsal cinsiyet rollerine önem verdiğini gösterir. Sabiha’nın eşi ile girdiği ladesi kazanmasının yanında dükkân sahibi gence de oynadığı oyunla kadının istediği zaman ne kadar kurnaz olabileceğini ortaya koyar.

Hikâyenin olay örgüsü kocası işe gittikten sonra erken kalktığı için neşesizlik içerisinde olan Sabiha’nın yeniden yatağa geçmesi ile bekârlık anıları hatırlamasıyla başlar. Sabiha, Şerif Bey ile bir buçuk aydır evlidir. Evlenmek üzere olan görümcesine hediye almak için çarşıya gitmesi ile olaylar gelişir. Görümcesine önce bir çay takımı

alıp götürmek istese de sonradan bu fikrinden vazgeçerek ona ipek kumaş bir çarşaflık almaya karar verir. Mahmut Paşa civarındaki bir kumaş dükkânından pazarlık ederek bir ipek kumaşlı çarşaf alır. Paranın üstünü getirmek için dışarıya çıkan gencin dükkânını incelemeye başlayan Sabiha'nın gözüne duvarda asılı bir levha takılır.

"Kendisi mütecessis olduğu halde nasılsa gözü duvardaki asılı bir levhaya ilişti. Baştan aşağı titriyordu. Ne yapacağını şaşırmişti. 'Erkeğin fendi, kadını yendi' cümlesi gözlerine o derece batmıştı ki... Ah! Bu Sabiha için ne ağır bir şeydi. Böyle tuhaf bir tesadüf belki kimsenin başına gelmemişti. Dışlerini sıktı. İçinden '-Ben sana gösteririm. Bakalım kadınlar nasılmış?' dedi. Az daha hıncından ağlayacaktı. Aklını başına topladı ve dükkân sahibini mat edecek kurnazlık düşünmeye başladı"(Derviş, 1338a, s.3).

Levhada yazı nedeniyle Sabiha Hanım, dükkân sahibi gençten bir intikam almaya karar verir. Genci, görümcesinin kına gecesini bahane ederek akşam evine davet eder. Dükkân sahibi genç de daveti kabul ederek akşama doğru Sabiha'nın evine gelir.

"Kapının zili çalındı. Bütün asabiyetiyle kapıya koştu fakat hırsını belli etmek istemiyordu. Hafifçe güldü. Sonra:

- Sefa geldiniz... Yukarı buyurun, dedi.

Delikanlı hediye olarak getirdiği paketi konsolun üzerine bıraktıktan sonra koltuğa gömülmüş şen şen konuşuyor, halinden memnun görünmek istiyordu. Saatler su gibi akıp geçiyordu. Hava yavaş yavaş karıyor, akşam oluyordu. Sabiha evvelden hazırladığı iki bardak şurubu getirdi. Karşılıklı içtiler. Bu hal gencin bütün asabını tahrir etmişti. İlave etti:

- Ah bilseniz küçük hanım, ne kadar mesudum.

Sabiha bir tebessümle iktifa etti. İçinden '-Biraz sonra belanı bulursun' diyordu. Epeyce konuştular. Bu aralık kulakları yırtarcasına kapı çalındı. Sabiha pencereye koştu"(Derviş, 1338a, s.3).

Saatlerin geçmesiyle Sabiha'nın kocası eve gelir. Sabiha, planına devam ederek sanki basılmış gibi kocasının eve gelmesini büyük bir hayret ile karşılar. Bunun üzerine genç de korku içerisinde ne yapacağını bilmeyen bir hâledir. Sabiha, genci kolundan çekerek boş bir sandığın içerisine sokar ve sandığı kilitler. Şerif Bey, içeriye girmesiyle Sabiha'ya İstanbul'a inip inmediğini sorarak sohbet etmeye başlar. Sabiha gün içerisinde yaşadıklarını, çarşıdaki dükkânda gördüğü levhayı, dükkân sahibini eve davet ettiğini ve o genci de sandığa kilitlediğini kocasına anlatır. Eşinin anlattıkları üzerine Şerif Bey'in

"gözleri dönmeye, sandıktakinin yağları erimeye başlamıştı. Asabi delikanlı hemen yerinden fırladı. Sandığa doğru koştu. Artık gözlerine bir şey gözüküyordu. Sanki sandığı paralayacaktı. Ne yaptığını bilmiyordu. Sabiha ortaya atıldı:

- *Sandık kilitli... Al şu anahtarları, dedi. Fakat buna müteakip bir kahkaha koptu. Sabiha bağıırıyordu:*
- *Lades!*

Bu kelime Şerif'in kulaklarında çın çın çınladı. Şaşırakaldı. Eli ayağı titremeye başladı.

- *Ah... Kurnaz Sabiha kandırdın değil mi? diyordu.*

Geçen gün lades tutuşmuşlar, kandırırsın kandıramazsın diye hayli münakaşalar etmişlerdi. Birisi erkeklik diğeri kadınlık namına icra-yı hareket ediyorlardı. Bu oyunun karşısında Şerif Bey kızarakaldı. Anahtarları yere attı. Hiç şüphe yoktu ki bu onu bilhassa aldatmak için tertip edilmiş bir oyundu”(Derviş, 1338a, s.3).

Girdikleri ladesi kaybettiğini anlayan Şerif Bey sakinleşir. Genç ise sabaha kadar sandığın içerisinde kilitli kalır. Sabah, genci gizlice kapıdan dışarı atan Sabiha'nın son sözü “Nasıl? Erkeğin fendi kadını yoksa kadının fendi erkeği yendi?”(Derviş, 1338a, s.3) olur.

Hikâyede Sabiha, Sabiha'nın eşi Şerif Bey, dükkân sahibi genç ve Şerif Bey'in kız kardeşi olmak üzere dört karakter vardır. Bir buçuk aydır evli olan Sabiha küçüklüğünden itibaren herkesle kadın ve kadınlık konusu üzerine mücadele etmektedir.

“Kendisi, genç, şuh idi. Yalnız tuhaf bir huyu vardı. Erkeklerle rekabet etmek ister, onları daima kıskanırdı. Dünyada en ziyade korktuğu ve ürktüğü şey erkeklere mağlup olmaktı. Sabiha için yalnız kadınlık vardı. Daha küçük yaşından beri herkesle kadınlık için mücadele ederdi. Yeni zevci Şerif Bey'le bile bu hususta ufak tefek münakaşalara, münazaralara başlamıştı”(Derviş, 1338a, s.3).

Genç ve şuh şeklinde tasvir edilen Sabiha'nın tuhaf sıfatıyla nitelenen bir huya da sahiptir. Bu huy, erkeklerle rekabet etmek olup en büyük korkusu ise erkeklere mağlup olmaktır. Şerif Bey ise hikâyede sabah evden ayrılıp akşam geri dönen, evine yabancı bir erkeğin alındığını duymasıyla sinirlenen bir koca figürüdür. Dükkân sahibi ise hikâyede gençliğinin vurgulanması için “bıyıkları bükük” tasvir edilmiştir. Şerif Bey'in kız kardeşi ise hikâyede arka figür olarak kalmasına rağmen olayları başlatıcı bir rol üstlenir. Olayın geçtiği mekânlar, Mahmut Paşa civarındaki kumaş dükkânlarından biri ile Sabiha ve Şerif Bey'in evidir. Hikâyenin zamanı ise sabah başlayıp ertesi sabaha kadar süren bir günü kapsar.

Gotik Edebiyatın İlk Görünümleri: “Menekşe'nin İntikamı”

Suat Derviş'in 21 Mayıs 1338 – 21 Mayıs 1922 tarihli gazetenin 231. sayısında yayımlanan “Menekşe'nin İntikamı” adlı hikâyesi gotik edebiyat türünün bir ürünüdür. Mina Urgan, “Ortaçağ mimarisine, dolaşısıyla Ortaçağ ile ilgili birçok şeye ‘gothic’ sıfatı yakıştırıldığı için; bu romanların çoğu da eski şatolarda, manastırlarda, yıkıntılarla dolu bir Ortaçağ dekorunda geçtiği için; XVIII ve XIX. yüzyılın başlangıcın-

da rağbet gören bu roman türüne Gothic”(2010, s.854) adının verildiğini belirtir. Gotik romanın temel amacı ise “gereğinde hayaletlerin görülmesi ya da kehanetlerin duyurulması gibi doğaüstü durumlardan yararlanıp korkulu, gizemli ve gerilimli bir ortam yaratarak yoğun heyecanlar uyandırmak, onları dehşete”(Urgan, 2010, s.854) düşürmektir. Tunçtan, yüksek lisans çalışmasında Derviş’in *Kara Kitap, Ne Bir Ses Ne Bir Nefes, Buhran Gecesi, Fatma’nın Günahı, Onu Bekliyorum ve Onu Ben Öldürdüm* adlı eserlerini gotik edebiyat bağlamında ele almıştır. Bu eserlerde “geleceğe dair kötü his, lanet, günah, intikam, ölüm, intihar, kapkara ruhlar; aileden ve toplumdan dışlanma, kanlı cinayet, şeytanın ruhu ele geçirmesi, ruhun dolaşması gibi”(Tunçtan, 2018, s.184) ortak kurgu unsurlarının bulunduğu tespit edilmiştir. “*Menekşe’nin Hikâyesi*” de bir kadının kendini asarak intihar etmesiyle başlaması ve ardından ruhunun Ulviye’ye musallat olması gotik edebiyat çerçevesinde değerlendirme olanağı sunar.

Hikâye, düğün günü, kendisini tavana bağladığı bir iple asarak intihar eden bir kadın ile başlar. Kadının bu eve ne zaman geldiği, nasıl geldiğinin bilinmemesinin yanında kadının neyi sevip neye üzüldüğü neye hislendiği de önemsenmemiştir. Kadının intihar günü olarak kendisini büyüten ailenin tek oğlu Ömer’in düğün gününü tercih etmesiyle ona acıkmaktan ziyade hiddetlenilir. Ömer ve Ulviye evleneli bir buçuk yılı geçmiştir. Ulviye iki gündür ateşler içerisinde yatmakta ve korku nöbetleri geçirmektedir. Gecelerini hezeyan içerisinde geçiren kadın hiçbir zaman yalnız kalmaya razı olmaz ve sabaha kadar uyuyamaz. Ulviye yalnız kalınca “-Geliyor... Çocuğuma... Çocuğuma geliyor”(Derviş, 1338b, s.3), “Korkuyorum... Oh korkuyorum. Git.”(Derviş, 1338, s.3) ve “Affet”(Derviş, 1338, s.3) diye bağırmaya başlar. Biraz sakinleştiği bir gün bu kadının düğün günü intihar eden kadın olduğunu, her gece çocuğunun üstüne eğilerek siyah elleriyle onun boğazını sıkmak istediğini ve kendisine ebediyeti görmüş gözlerle baktığını anlatır. Ömer, bu kadının hizmetçileri Menekşe olduğunu anlar. Ömer, Ulviye’nin nöbetleri nedeniyle Menekşe’yi gördüğünü ve bunun bir hayal ürünü olduğunu düşünür ardından gece yatağında yatarken bir ses duyar. Sesin nereden geldiğini anlamak için önce Süt Nine’nin odasını kontrol eder sonra Ulviye’nin odasına geldiğinde karyolanın ayakucunda asılı beyaz bir şey olduğunu görür ancak gördüğü şeye yaklaşamaz. Dikkatle baktığı zaman çocuğunun boynundan asılmış şekilde karyolanın ayakucunda sallandığını görür. Ömer’in feryatlarıyla birlikte ev ahalisi Ulviye’nin odasına gelirler. Ulviye de ellerinde siyah saç demetleri ile yatağının içinde hareketsiz yatmaktadır.

Hikâyenin kahramanları Menekşe, Ömer, Ulviye, Süt Nine, Ömer ve Ulviye'nin çocuğudur. İntiharla başlayan hikâyede Menekşe şu şekilde tasvir edilir:

“Siyah kadifeyi andıran bir ten, ince zayıf bacakları, pırıl pırıl yanan gözleri bir kümecik kıvrıcık saçları vardı. Az konuşur, az gülerdi. Ne sevdiğini, ne ile müteessir ve mütehassis olduğunu kimse merak etmemiş, kimse anlamamıştı. Kaç yaşında olduğunu da bilinmiyordu. Yaşı tayin edilemeyen insanlardan idi. Vücudunun çevikliğine bakılırsa, çocuk; gözlerinin parlaklığına bakılırsa, genç kız; siyah altında kalın dudaklı ağzının etrafında esrarlı, elemli gölgeler resmeden çizgilere bakılırsa, yaşlı bir kadın olduğu zannolunabilir-di”(Derviş, 1338b, s.3).

Derviş'in bu sözlerle tasvir ettiği Menekşe, esmer tenli, zayıf bacakları, pırıl pırıl gözleri ve kıvrıcık saçları olan bir kadındır. Hayatını az konuşup az gülen, kimseyle tanışmadan kimse ile bir bağ kurmadan yaşamıştır. Menekşe'nin yaşı da bilinmez. Vücudunun çevikliğine bakılırsa bir çocuk, gözlerinin parlaklığına bakılırsa bir genç kız, dudaklarının kenarlarındaki çizgilere bakılırsa yaşlı bir kadın olarak tahmin edilebilir. Özen Dalkaya *Suat Derviş'in Gotik Öyküleri* başlıklı çalışmasında Derviş'in kadın kahramanların “kendilerinden onlarca yıllar önce yazılmış, yayınlanmış Fransız ‘Roman Noir’larından fırlamış gibi yılların birikmiş acısını, dehşetini ve vahşetini birbirlerine aktarır gibidir. Hepsi hayatta yalnız kalmış, kimi hastalıklı, kimi kıskanç, kimi itaatkar, hepsi kapalı kapılar ardında yaşamaya mahkum”(2022) kadınlar olduğunu belirtir. Menekşe de bu kadın kahramanlardan biridir. Hikâyenin diğer kahramanı Ömer, Menekşe'nin hizmetçi olarak çalıştığı evin tek oğludur. Ulviye'nin Ömer'in eşi ve bir anne olması dışında fiziksel tasvirine yer verilmemiştir. Ömer ile Ulviye'nin çocuğu ise kumral, güzel ve sıhhatli bir çocuktur. *“Menekşe'nin İntikamı”* iki farklı evde geçer. İlk ev, Menekşe'nin hizmetçi olarak çalışıp kendisinin asarak intihar ettiği Ömer'in ailesinin evidir. İkinci ev ise Ömer ve Ulviye, Süt Nine ve çocuğun birlikte yaşadıkları evdir. Hikâyenin zamanı ise zamansal kaymalarla oluşturulmuştur. Ömer ve Ulviye evleneli bir buçuk yıl olmasına rağmen Menekşe'nin Ulviye ve çocuğa musallat olup onları öldürmesi bir hafta içerisinde gerçekleşir.

Suat Derviş, korku duygusunu yaratmak için Menekşe'nin intiharıyla ölü bir kadının vücut tasvirini yapar. Menekşe'nin vücudu “katı ve hareketsiz, kısa, kıvrıcık saçları kabarmış, siyah burnu ısırapla kızıışmıştı. İki kolu uzanmış yanında sallanıyordu. Gözleri korkunç bir mânâ ile uzaklara”(Derviş, 1338, s.3) bakmaktadır. Musallat olma gibi doğaüstü bir olayı da Ulviye'nin sayıklamaları ile vermiştir.

"Hasta hiçbir zaman yalnız kalmaya razı olmuyordu. Bir lahza yalnız bırakılsa:

- *Geliyor... Çocuğuma... Çocuğuma geliyor... diye tiz ve acı bir sesle bağırırmaya başlıyordu.*

O gelenin kim olduğunu sordukları zaman esrarlı bir sesle:

- *O... diyordu. O... Çocuğu kıskanıyor. Ömer, emindi. Hasta söylediğini bilmiyordu(...)*

Genç kadın, yatağının içinde uzun müddet ıstırapla kıvranmıştı. Bu gece çok hasta, çok buhranlı idi. Zayıf kollarını odanın boşluklarına doğru uzatıyor, yalvaran bir sesle:

- *Söyle, diyordu. Söyle ondan ne istiyorsun?*

Sonra hıçkırarak:

- *Korkuyorum, oh korkuyorum. Git, diyordu. Git...*

Bir müddet gözleri bir noktaya takılmış, bir şeyler bekliyor sonra acı bir feryatla:

- *Affet, diye bağırıyordu. Affet. Eğer bilmiş olsa idim!*

Genç kadının harareti gittikçe yükseliyordu. Ömer, kadının dağınık saçlarını, ateşli alnını okşarken Ulviye, hummalı gözlerle kocasına bakıyor:

- *Çekil, çekil... diye mırıldanıyordu. Git, çocuğuma yazık..."(Derviş, 1338b, s.3).*

Ulviye hasta yatağında, birinin çocuğuna doğru geldiğini, ebediyeti görmüş gözlerle ona baktığını görmesinin ardından feryat etmesi korku edebiyatının kurgusunu oluşturur. Ulviye'nin gelen kişinin Menekşe olduğunu ve Ömer'e gördüklerini,

"- Dinle, Ömer! Korkuyorum. Her gece çocuğumun üstüne eğiliyorum. Siyah elleriyle yavrumun boğazını sıkmak istiyor. Sonra bana bakan, mânâlı, dolu gözlerle, ebediyeti görmüş gözlerle bakıyor... Sus, sözümü kesme! Anlıyorum. Evet... Seni seviyormuş... Çocuğumu ve beni senden kıskanıyor... Bizi, senden kıskanıyor... Bizi öldürecek!"(Derviş, 1338b, s.3)

sözleri ile anlatır. Derviş, çocuğun ölü vücudunun tasvirini de yapmıştır. Çocuğunun ve eşinin ölü bedenini Ömer'in gözünden anlatmıştır.

"Ömer, kadının uyanık olup olmadığını anlamak için yavaş bir sesle:

- *Ulviye, Ulviye! diye seslendi. Beni çağırdın mı?*

Cevap yoktu. Yataktan kalkarak hastanın gece kandiliyle aydınlanan odasına geçti. Karyolanın ayak ucunda asılı duran bu beyaz şey ne idi? Mümkün mü?

Ömer yaklaşamıyor, dikkatle bakıyordu. Çocuğu... Bir bez parçasının ucuna boynundan sıkılmış olan çocuğu, gözleri korkunç bir surette büyümüş, küçücük dili ağzından fırlamış, karyolanın ayak ucunda sallanıyordu(...)

Ömer'in feryadıyla uyanan ev halkı odaya dolmuşlardı. Ömer, duvara dayanmış, beyzadesinin göğsü açık, kumral saçları dağınık, deşetten büyümüş gözlerle karyolaya bakıyordu. Ulviye bozulmuş yatağın içinde hareketsiz yatıyordu. Sımsıkı kapanmış avuçlarının içinde çok kıvrıcık ve çok siyah siyah saç demetleri vardı”(Derviş, 1338b, s.4).

Çocuk bir bez parçasının ucuna boynundan sıkılmış bir halde gözlerinin korkunç bir derecede büyümüş, dilinin ağzından fırlamış ve karyolanın ayak ucunda sallanması tasvirinin ardından yatağında hareketsiz yatan Ulviye'nin avucunda siyah ve kıvrıcık saç demetlerinin bulunması ile Derviş, cinayet sahnesi oluşturmuştur. Korku duygusunun yaratılması için Derviş, “mekân olarak doğanın içinde, şehirden uzak, bakımsız, kasvetli, aynı zamanda gizemli kır evlerini ve köşklerini”(Özen Dalkaya, 2022) tercih eder. Hikâyede olayların yaşandığı mekânın köşk, konak ya da kır evi olduğu belirtilmemiştir yalnızca evin gece kandilleriyle aydınlatıldığına yer verilmiştir. Menekşe'nin Ulviye ve çocuğunu öldürdüğü gece, karanlık ve ağır olduğu gibi bunaltıcı bir sıcak da vardır. Tekinsizlik atmosferi içerisinde Ömer gaip ten sesler duyar. Bu olayların bir gece vakti yaşanması karanlığın tekinsizlik durumunu yaratması ile ilişkilidir. Suat Derviş, bir hizmetçinin intiharı ile başlattığı hikâyesini anne ve oğlun ölümü ile sonlandırmıştır. Gotik edebiyata dâhil edilebilecek bu hikâyesinde tekinsizlik durumunu Ulviye'nin sayıklamaları ve Ömer'in gaip ten bir ses duyması oluştururken korku atmosferini Menekşe'nin ruhunun Ulviye ve çocuğuna musallat olup onları öldürmesi oluşturur.

Deneyimlerin Sınırsızlığında Kişileştirme : “Tevkifhane Köpeği”

Yeni Şark'ın 24 Eylül 1338 – 24 Eylül 1922 tarihli 344. sayısında Suat Derviş'in “*Tevkifhane Köpeği*” adlı hikâyesi yayımlanmıştır. Hikâyede bir köpeğin başından geçenler konu edinilmiştir. Bu köpek sarı tüylü, zayıf, birini kaybettiği bacakları ince, kuyruğu ve kulakları yanıktır. Hikâyede köpeğe yardım eden insanlar kadar ona kötü davranan insanlar da vardır. Kendisini takip etmediği için köpeğin bir bacağını kıran askere, kendi mutfaklarından et çaldığı için onu öldürmek isteyen neferlere, uykusu bölündüğü için onu öldürmek isteyen komişere ve hayvanları zehirlemek ile görevlendirilmiş belediye memuruna hikâyede yer verilmiştir. Suat Derviş'in hayvan anlatısı oluşturmada nedenlerden biri de “bir kısım aydınlar ve devlet yöneticileri tarafından 19. yüzyıldan itibaren İstanbul'un modern bir şehir olmasının önünde engel olarak”(Sümer, 2021, s.2645) sokak köpekleri görülmesidir. Örneğin Şinasi de “köpeklerin denetimsiz olarak sokaklarda çoğalmasını”(Şahin – Yalçın Çelik, 2010, s.310) düzen bozan bir unsur olarak ele alır. Bu insanların yanında merhametli gardiyanlar,

köpeğin şımarmasına izin veren tutuklular da vardır. Derviş, bu hikâyesiyle 1920'lerde hayvan haklarına dikkat çekmiştir.

Köşkte yaşayan biri, kahvaltısını yaparken gördüğü köpeği yanına çağırıp kahvaltısını paylaşmasının ardından ona kim olduğunu sorması üzerine hikâye başlar. Tevkifhane köpeği, başından geçen olayları şu sözlerle anlatır:

"- Beni, tevkifhanenin gardiyanları tozlu yolun üstünde takip etmek istemediğim asker tarafından kırılmış bacağımın acısıyla baygın bulup odalarına götürdükleri zamana kadar şurada burada serbest sahipsiz olarak yaşamıştım. Hayatımda zavallı ayağımın kırıldığı gün, bir değişiklik olmuş ve ben yeni bir tarzda yaşamaya başlamıştım. Hepsı merhametli insanlardan mürekkep olan bu gardiyanlar, kırık ayağımı, bir anne şefkatiyle tedavi ediyorlar, bana familyasızlığımı ve dünyadaki yalnızlığımı unutturuyorlardı. Tabii, beni bu kadar iyi ve şefkatli tedavi eden bu insanlara karşı nankörlük etmek elimden gelmezdi. Ayağımın iyileştiği, onunla yürümeye başladığım gün mevcudiyetimi bu kadar hoş gören bu insanlardan ayrılmak aklıma bile gelmemişti. Sert kokulu tütün için bu adamlarla yaşamak, biraz nazik olan bünyeme dokunuyorsa bile onlardan ayrılmayı isteyecek kadar kadirnaşinas olmadığım için o günden itibaren tevkifhanenin köpeği oldum"(Derviş, 1338c, s.3).

Takip etmek istemediği bir asker tarafından bacağı kırılan köpek, tevkifhanenin gardiyanları tedavi edilmiştir. Kendisini iyileştiren bu insanlara nankörlük etmek istemediği için onların yanında kalmayı tercih ederek tevkifhane köpeği olmuştur. Şımarma ihtiyacı gardiyanlar ve mahkûmlar tarafından karşılanırken hapishanenin mutfağı köpeği tam anlamıyla doyurmaz. Bu nedenle de bir buçuk ay kadar yakınlarındaki asker çadırından et çalar. Bir gün et çalarken yakalandığı için arkasından gelen üç neferin kendisini öldürmek isteği ile idama mahkûm bir hayvan olmasının acısını hisseder. Kendisi ile tek bir söz konuşmayan ihtiyar gardiyan, köpeği öldürmek isteyen neferlerle konuşarak onları sakinleştirir. Bir buçuk ay boyunca askerler oradan gidene kadar köpek, karyolanın ayakucuna bağlı kalır. Zayıf olan bacakları iyice incelik ve vücudu kuvvetsiz kalır. Bu olaydan sonra sadece bahçede oynayan köpek, tevkifhanede yangın çıkmasıyla kuyruğunu ve kulaklarını kaybeder. O geceyi civardaki karakollardan birinde geçirmeye mecbur olan gardiyanlar yanlarına köpeği de alırlar. Köpek kulaklarının ve kuyruğunun yanmasından dolayı yerinde rahat duramaz, bağıırır, ağlar ve oradan oraya koşturur. Misafir olunan karakolun komiseri ise uykusuna oldukça düşkün bir komiserdir.

"Meğer o gece misafir olduğumuz karakolun komiseri, uykusuna gayetle düşkün ve uykusuna düşkün olduğu kadar hiddetli ve asabi bir adam değil mi imiş! Uyuduğu zaman kapısının önünde iki polis memuru nöbet beklemeye ve karakolun içinde gezinenlere gürültü

etmemeyi tembih etmeye mecbur değil mi imiş? Ve talihimde beni o geceki kadar ıstıraplı bir gecemi, onun karakolunda geçirmeye mahkum etmemiş mi!

Ben ilk önce bağırarak onun uyuduğu odanın kapısına kadar fırlamış, oradaki memurlardan dayak, tekme yiyerek merdivenlerden aşağı kovulmuştum. Fakat canımın acısından rahat durmuyor ve tehlikenin derecesini pek de müdrik olamadığımdan aşağıda da bağırıyor havlıyor ve deli gibi karakolun içinde dört dönüyordum. Ben bu halde iken birden bir bomba patlamış kadar büyük bir taraka ile bir kuyu açılmış ve sofada bir ses gök gürültüsü gibi gürlemişti:

-Verin tabancamı bana! Uykumu berbat eden şu melunu geberteyim..."(Derviş, 1338c, s.4).

Komiserin hiddetinden ve onu öldürmeye çalışmasından gardiyanlar sayesinde kurtulur. Gardiyan, tevkifhane köpeğini Üsküdar'ın eski sokaklarından birine götürür. Üsküdar çarşısındaki kasapların haline acıyarak verdiği kısıntılar ile karnını doyurmaya başlar. Bir gün "masum hayvanları öldürmekten zevk alan bir belediye memurunun"(Derviş, 1338, s.4) verdiği ekmekle zehirlenir. Tevkifhanedeki eczacı, doktor, gardiyanlar ve aşçı başı, köpeğin iyileşmesi için seferber olurlar. Bu sayede yirmi gün içerisinde iyileşir. Şimdi ise köpek, gardiyanların en yaşlısının evinde yaşamaktadır. Hikâye, köpeğin ve onu dinleyen kişinin evlerine dönmesiyle sonlanır. Hikâye Üsküdar'da geçmektedir. Üsküdar'daki meşe ağacının altında başlayan karşılaşma sonrasında köpeğin hayatını anlatmaya başlamasıyla mekân bir yolun kenarına sonra tevkifhaneye, karakola ve yeniden tevkifhaneye ve en sonunda ihtiyar gardiyanın evine giden yol ayrımında son bulur. Hikâyenin zamanı yaşanan zaman ile başlar, geriye dönüş yapılır ve yeniden yaşanan zamana dönülür. Parçalı zaman anlatısı oluşturulsa da hikâyenin zamanı bir gün içerisinde gerçekleşir. Köpeğin yolda bulunduğu zaman iyileşme süresine yer verilmiştir ancak bir buçuk ay boyunca asker çadırından et çaldığı ve Üsküdar'da zehirlenmesinden dolayı yirmi gün boyunca iyileşme dönemi geçirdiği belirtilmiştir. Hikâyede bir köpeğin başından geçenlere yer verilmesiyle dönemin sokak hayvanlarına dair bakış işlenmiştir.

Karşılıksız Aşklar: "Rüya" ve "Bir Mektup"

Yeni Şark'ın 7 Mayıs 1338 – 7 Mayıs 1922 tarihli 217. sayısında "Rüya" başlıklı hikâyesi yayımlanmıştır. Bir genç kızın sevdiği kişiye yönelik isteklerini rüyada görmesi üzerine kurgulanmıştır. Jung'a göre rüyalar "karmaşık olduğu kadar tutarlıdır ve her rüya belli bir mantığı ve niyeti"(2006, s.29-30) içerir. Rüya, mekânsal karmaşıklığının yanı sıra kızın niyetini ortaya koyar. Genç kız, karşılıksız aşkının üzüntüsü içerisinde. Sevdiğinin peşinden gelmesini, sevdiğini söy-

lemesini ve gözyaşı dökmesini ister. Freud'a göre rüyalar "zihindeki baskılanmış malzemenin görünüşleri arasındadır. (...) Geceleyin uzlaşmalar oluşturulması yolundaki zorlamanın etkisiyle bu baskılanmış malzeme bilince doğru yolunu zorlayacak yöntemler ve araçlar"(1996, s.324) bulur. Genç kız rüyasında kendisini beyaz tüller içerisinde ve saçlarında yaseminler ile görür. Bu durum Freud'un da belirttiği gibi genç kızın evlilik hayali kurduğunu ancak bu istek ve arzusunu bastırması sonucu rüyasında ortaya çıkmıştır.

"*Rüya*" genç kızın rüyasında karşılıksız aşkına dair sorgulamaları ile başlar. Penceresinin önünde dolaşan bir çift ayak sesi duyması ile başlayan sorgulamalar genç kızın başını uzatması ve sevdiğini görmesi üzerine gelişir.

"Pencerenin altında acaba kim dolaşıyor? Genç kız, kumların çıtırdadığını duyuyor. Eğer o ise... Mümkün mü? Ne yapacak? Niçin burada bulunuyor? Genç kız her zaman yanından geçerken onun gözlerinden bir parça şefkat, bir parça aşk dilenirken, o, karşılık olarak ehemmiyetsiz bir insana bakar kadar mânâsız, yabancı bir bakışla kızı süzmüyor mu? Bazen de küçük çocuklara edilen letafet gibi mağrur bir gülüşle tebessüm etmiyor mu?"(Derviş, 1338ç, s.3).

Penceresinin altındaki üniformalı genç, kızı konuşmak için ormana davet eder. Genç kız, Divan şiirindeki sevgili tipini canlandırırca-sına cevap vermek bile istemez. Üniformalı genç:

"Küçük, küçük, aşağıya iner misin? Bak ne güzel bir gece! Bura-ya kadar senin için yalnız senin için geldim... O kadar güzelsin ki... Güzel olduğunu biliyor muydun? Şu ormana kadar biraz benimle beraber gelmek istemez misin? Küçük, güzel küçük, yanıma gel... Olur mu? Niçin cevap vermiyorsun? Niçin gözlerini bana çevirmiyorsun? Beni bedbaht etmek mi istiyorsun? Senin için geldim diyorum. Anlamıyor musun, seviyorum..."(Derviş, 1338ç, s.3).

Sorgulamalarına "Bana acımaz mısın?" (Derviş, 1338ç, s.3) şeklinde devam eden gence, kız hayır yanıtını verir. Genç kız pencereden içeriye geçse de rüya içerisinde rüya görmeye devam eder. Bu defa dışarıdadır ve arkasından sevdiği de gelmektedir. Rüyasında çevresindeki evlerin hiçbirinde ışık yoktur. Sadece arkadan mahmuz sesleri gelmektedir. Kız, gencin "bir seneden beri, kendisine gösterdiği lakaydı" (Derviş, 1338ç, s.3) tavrı affetmeyeceğini düşünür. Rüya halindeyken mekânda yeniden bir geçiş yaşanır. Kız bîtap bir halde kumların üstüne düşerken genç de bulutların arasından görünür. Sevdiğine yüz vermeyen genç kız, kumların üstüne onu sevdiğini yazar ancak kuvvetli bir sağanak başlar ve yazı silinir. Mekânsal açıdan tekrar bir geçiş yaşanır ve bu defa kız kayaların üstündedir. Dalgaların gürültüsü ve rüzgârın uğultusu içerisinde genç kız, neden ondan kaçtığını ve onun şimdi nerede olduğunu sorgulamaktadır:

“Genç kız şimdi kayaların üstünde duruyor. Çılgın bir asabiyetle taşların üzerinde koşuyor. Küçücük ayaklarını ıslatan kudurmuş dalgalara ellerini ve saçlarını sokarak oynuyor. Gönlünde bir yer yanıyor... İçinde bir cehennem var...”

Dalgaların gürültüsü, rüzgârın uğultusu ne kadar bunaltıcı... O, nerede? Onu istiyor... Onu, yanında görmek istiyor... Niçin ondan kaçmış? Onsuz ne kadar bedbaht. Gözleri, denizde parlayan ayın gümüşlerinde. Dalgalar o kadar büyüyor ki, taşlara çarptıkça bütün vücudunu ıslatıyor.

Genç kız ağlıyor... O nerede? O nerede?”(Derviş, 1338ç, s.3).

Sevdiği bir anda yanında belirir. Gence ondan öğrendiğini söylediği anda gözlerinden iki damla yaşın süzülür. Bunun üzerine kendisinin o kadar ağladıktan sonra sevdiğini de ağlar bir halde görmekten mutluluk duyar. Birden uykusundan uyanarak kendisini yatağının içinde bulur. Rüzgârın uğultusu ve uzaktan dalgaların sesi gelmektedir. Rüyasında gördüğü denizin, dalgaların, kumların, beyaz tüllerin, saçındaki yaseminlerin, sevdiğinin sarf ettiği tüm sözlerin ve göz yaşlarının bir rüya olduğunu anlar ve hıçkırarak ağlamaya başlar.

Hikâyede genç kız, üniformalı genç ve genç kızın kız kardeşi Mihriban olmak üzere üç karakter vardır. Genç kız öğrencidir. Üniformalı genç, kızın rüyasında gerçek hayattaki halinden tamamen zıt davranışlar sergiler. Genç kızın arkasından giden, onu seven ve onun için göz yaşı döken bir haldedir. Mihriban ise rüyadan uyanan ablasını sakinleştirmek için ablasının yatağına yönelmesi ile hikâyenin sonunda var olmuştur.

Bergson’a göre “kulağın da, uyanıkken iyi seçemediğimiz ve uykunun sarıh bir şekilde çözüverdiği, kendine mahsus iç duyuları - uğultu, cınlayış, fısıltı-”(1998, s.109) ve “uyku sırasında dokunum duyularının”(1998, s.111) rüyaya girme eğilimleri vardır. “Uyanıkken alınmış olan duyular, organizmadan kaynaklanan iç duyular ve uyku sırasında alınmaya devam eden duyular rüyalara katışmakta ve orada farklı biçimlerde etkili olmaktadır”(Osmanoğlu, 2017, s.158). Suat Derviş’in kaleme aldığı bu hikâyede de gerçek dünyaya ait duyular rüyanın içerisinde var olmuştur. Genç kızın gördüğü rüyada kum seslerini duymaya başladığı anda odasında ve yatağındadır. Yatağından kalkıp pencereden başını uzattığında havanın serinliğini de hisseder. Rüya içerisinde rüya gören genç kız, odasından farklı bir yerdedir, dışarıdadır ancak nerede olduğu tam anlamıyla belli değildir. Rüzgârın ağaç dallarını kırdığını ve kuru yaprakların ezilmesi sesi ile arkasından üniformalı gencin geldiğini anlar. Genç kızın rüyasındaki bir sonraki yer ise sokaktır. Sokaktaki evlerin hiçbirinde ışık yoktur ve kaldırımlar bozuktur. Sokağın ardından genç kız kendisini önce kumların üstünde daha sonra kayalıkların üstünde

görür. Rüyasından uyandığı anda gerçek mekâna geri döner. Yazıhanesinin üstündeki ders kitaplarını, çantasını, sezlongunun üstündeki elbisesini, postun üzerinde duran çoraplarını ve gözyaşlarıyla ıslattığı mendilinin hâlâ elinde olduğunu fark etmesiyle rüya gördüğünün farkına varır. Hikâyenin zamanı ise bir rüya süresi kadardır.

“*Bir Mektup*” başlıklı hikâye gazetenin 31 Teşrinievvel 1338 – 31 Ekim 1922 tarihli 389. sayısında yayımlanmıştır. Suat Derviş bu hikâyesinde bir erkeğin ağzından kardeşinin eşine yazdığı ama veremeyeceği karşılıksız bir aşk mektubu kaleme almıştır. Mektup, Ömer’den Emine’ye yazılmıştır. Ömer, Emine’ye âşık olduğunu ve daha önce yazdıklarını yaktığını söyleyerek mektubuna başlar. Bu mektubu da yaktıktan sonra Emine’nin karşısına yeniden omuzları düşük, saçları karışık, pejmürde ve lakayt bir halde çıkacağını yazar. Gençliğinden beri Emine’ye âşık olduğunu saçlarının tepesine ak düşmeden önce de ona mektuplar yazıp yakmıştır. Ömer’in ilk defa Emine’ye hitaben mektup yazdığı geceyi de şu sözlerle sorgular:

“Niçin bu gece, odanızdaki ateş öyle tuhaf, bayıltıcı bir sıcaklık neşrediyordu? Niçin çiçeklerinizde o sarhoş edici kokular neşreden, kızıl çiçeklerinizde vardı? Evet, niçin odanız o kadar ipek, o kadar gölge, o kadar, o kadar rayiha ile, o kadar samimiyet ve cazibe ile dolmuştu? Niçin siz, niçin bu şirinliklerinizin arasında, hâlâ baş döndürecek kadar güzel, kavrayan, saran şiir ve mana dolu bir sonbahar güzelliğiyle güzeldiniz?”(Derviş, 1338d, s.3).

Emine’ye hitaben mektup yazmak Ömer için bir kabahattir. Onu bu kabahate sevk edeni nedenlerini Emine’nin odasının ateşinin tuhaf ve bayıltıcı bir sıcaklık neşretmesinde, çiçeklerinin sarhoş edici olmasında, Emine’nin şirinliklerinin hâlâ baş döndürücü, şiir ve mânâ yüklü bir sonbahar güzelliğinde bulur. Ardından Ömer, ihtiyar, öksürüklü, bunak ve zavallı biri olmasına rağmen neden bir kayınbiraderden fazlası olmak istediği için kendisini suçlar. Kendisine Emine’nin acınmasını bile ‘tatlı bir ümit’ olarak görür. Mektubuna Emine’yi ilk gördüğü andan beri sevdiğini ancak kendisinin zavallı ve şöhretsiz olmasının yanında Avni’nin güzel, büyük, cesur, servetli ve akıllı biri olması altında ezildiği dile getirerek devam eder.

“Size bir kayınbiraderden fazla bir şey olmayı istediğim halde işte bakın, nasıl yanınızda bir gölge gibi uzun seneler sessiz dolaştım. Size hiçbir şey sezdirmeden, hiçbir şey anlatmadan, bütün hicran, hüsrân, hasret ve gözyaşı olan bir ömrü bu kadar uzun taşıdım. Nasıl sizin sevinçlerinizle, gölgede sevindim. Nasıl sizin felaketlerinizle gizli gizli ağladım. Nasıl bütün benliğim sizin tebessüm ve gözyaşlarınıza ince, hassas bağlarla merbuttu. Nasıl sizden tenakus ettim”(Derviş, 1338d, s.3).

Emine'nin sevincine bir gölgede sevindiğini, felaketlerine gizli gizli ağladığını, yakınında ama bir o kadar da uzağında yaşadığını satır satır yazar. Avni'nin Emine'yi aldattığı zamanlarda kendisinin Emine'nin önünde diz çökerek "artık sizi seveni tanıyınız. Sizi mesut etmek isteyeniyi öğreniniz" (Derviş, 1338d, s.3) demek arzusu içerisinde. Ömer, kendisine şefkatle bakan gözlerin mektubu görünce hidetle bakmasından da korkmaktadır. Bu korkusu nedeniyle de duygularını saklayacağını, Emine'nin çocuklarının dizlerine tırmanmasına ve saçlarını çekmesine izin vereceğini, çocuklarının "zavallı, sersem ve sessiz" (Derviş, 1338d, s.3) amcalarından başka bir şey olmayacağını yazar. Son cümlesinde ise çocuklarının amcası olmasından dolayı Emine'nin Ömer'i biraz olsun sevebileceği umuduyla bitirir.

"*Bir Mektup*"ta Ömer, Emine ve Avni arasında yaşanan bir aşk hikâyesi konu edinilmiştir. Ömer'in hislerini ne Emine ne de Avni bilmektedir. Ömer, Emine ilk gördüğü zamanlarda kendisini zavallı, kanaatkâr, cesaretsiz bir çocuk olarak görürken mektubu yazan halini ise saçları beyaz, omuzları düşük, beli bükülmeye başlamış, bunak bir ihtiyar olarak görür. Emine gençliğinde gür saçları ile şakrak ve gamsız bir genç kızdır. Emine'nin şimdiki hali ise saçlarının 'tepesine serpilmiş senelerin karları' ile ak düşmüştür. Avni'nin bir kadını "teshir etmek için ne lazımsa hepsine malik" (Derviş, 1338d, s.3) güzel, büyük, cesur, servetli ve akıllı birisidir. "*Bir Mektup*" adlı hikâyede olaylar Ömer'in yazı masasında ve Ömer'in zihninde gerçekleşir. Akşam vakti kaleme alınan mektupta geriye dönüşlerle Ömer'in Emine'yi ilk gördüğü zamanlara gidilir ve yaşanan zamana geçiş yapılarak bitirilir. Hikâyede mektup türünün kullanılması karakterlerin zihin dünyalarını belirgin bir şekilde ortaya koyabilmesinden kaynaklanır. Derviş de bu hikâyesinde bir erkeğin evli kadına olan hislerini mektup yoluyla aktarması üzerine kurgulamıştır.

Çevirmen Suat Derviş : "Yeni Çığır"

Suat Derviş'in yayımlanan ilk çeviri hikâyelerinden biri olan "*Yeni Çığır*" adlı hikâyesi de *Yeni Şark*'ın 1 Eylül 1338 – 1 Eylül 1922 tarihli 329. sayısında yayımlanmıştır. "*Yeni Çığır*", Fransızcadan tercüme edilmiştir. Tercüme eserin hangi yazara ait olduğu belirtilmemiştir. "*Yeni Çığır*", hatıra yazımının önemini vurgulayan bir hikâyedir. Altmış yaşındaki Mösyö Lucien Estivole'ün gazetelerini okuyarak başladığı kahvaltısında kapısı çalınır. Karşısında büyük bir tabut taşıyan iki cenaze hizmetlisini görür. Hizmetliler yanlışlıkla Mösyö Estivole'ün kapısını çalmışlardır ancak Lucien Estivole, bunun münasebetsiz, soğuk ve meşum bir alamet olduğunu düşünür. Bu düşüncelerinden kurtulmak için sokakta gezintiye çıkar. Kendi cenaze merasimi-

nin “pek sade, pek تنها, pek gürültüsüz”(Derviş, 1338e, s.3) olacağını düşünür. Bu sırada yalnızlık içerisinde olduğunu hisseder. Haftalar sonra parkta ihtiyar bir adamla tanışır. Bu adam kendisinin şair olduğunu ancak hatıratını yazmakta çok zorlandığından bahseder. Bunun üzerine Mösyö Estivole evine döndüğünde hatıralarını yazma isteği duyar. Gençliğinde kendisine ‘Küçük Rostand’ dendiğini anımsaması anılarını daha rahat bir şekilde yazıya dökmesine yardımcı olur. Hatıralarını yazdıktan sonra yayınlama isteği içerisinde bir yayınevi ile anlaşır. Birkaç hafta sonunda “*Kader ve Talihome Umumi Bir Nazar*” adıyla basılmış kitabı eline ulaşır. Nüshaya göz gezdirir gezdirmez bölümlerin sırasının bozulduğunu, fasılların düzeninin karışık olduğunu görür. Direkt matbaaya giderek basım sırasında bir hata olduğunu anlatmak istese de matbaanın direktöründen ve çalışanlardan tebrik gelir:

“Direktör, yine ötekilere dönerek ihtiyarın sözünü kesti:

- *Hepimiz hayretlerle sizi takdir ediyoruz... Bu sahada yeni bir çığır açtınız... Ve bu adımı öyle metanetle attınız ki altmış yaşında bir adam için bu hal, pek nadir tesadüf olunur.*

- *Sizi temin ederim ki fasıllardaki karışıklıklar...*

Direktör tekrar hâzırına dönerek:

- *Büyük üstatlarda tesadüf edilen bu elem-i safiyat kadar insanı müteheyyiç eden bir şey tasvir olunamaz, dedi.*

Bicare Mösyö Estivole, bir türlü kendini toparlayamıyor, bu hal-den hiçbir şey anlamıyordu. Hepsî de bir şeyler söylemek ister gibi mütemadiyen dudaklarını kımıldatıyorlardı. Solgun yüzlü bir küçük adam:

- *En eski edvardaki girizi yeniden ihya ediyorsunuz... Zaman ve mesafenin adem-i mevcudiyetini bir kere de ispat etmiş oluyorsunuz!*

Gözlerinde güzelliği muttasıl sallanan çok zayıf bir münekkitt de:

- *Siz, insana kocamış bir çınarı hatırlatıyorsunuz, diye ilave etti” (Derviş, 1338e, s.4).*

Gelen tebriklerin ardından matbaa çalışanları arasında bu yeni çığıra “Vicdanın meslek-i sevki”(Derviş, 1338e, s.4) adı verilir. Mösyö Estivole bu sözler üzerine evine döndüğünde evinin hırsızlar tarafından soyulmuş olduğunu görür. Kitabın basılması ile evinin soyguna uğraması onun kısa zamanda tanınmasını sağlar. Böylelikle Mösyö'nün yaşlılığı yalnızlıktan kurtulması ile güzel geçer.

Suat Derviş'in tercüme ettiği hikâyede hatırat yazımının önemi vurgulanmıştır. Vicdanın meslek-i sevki adını verilen yeni çığır, zaman ve mesafenin adem-i mevcudiyetini bir kere de ispat eden bir türdür. Hikâyenin kahramanları Lucien Estivole, cenaze hizmetlileri, ihtiyar şair, matbaa direktörü ve münekkitten oluşur. Merkez kahraman Mösyö Estivole'dür. Hikâyenin nerede geçtiği tam olarak bilin-

mese de mekân olarak Mösyö Estivole'ün evi, yaşadığı yerin sokakları, kahveleri, sinemaları ve parkları hikâyeye dâhil edilmiştir. Hikâyede tarih aralığı da belirtilmemiştir. Aradan haftalar geçti, birkaç hafta sonra gibi zaman ibareleri kullanılmıştır.

Sonuç

Suat Derviş, ilk kalem tecrübelerinden itibaren edebiyatta yeniliğe açık bir yazardır. *Yeni Şark* gazetesi yazarın yayın hayatına girdiği ilk gazetedir. “*Lades*” hikâyesinde işlediği feminizm, kadın ve kadınlık-erkeklik rolleri konusu Derviş'in ilk hikâyelerinden itibaren düşünce ve kalem dünyasında yerini almıştır. Korku edebiyatı ya da gotik edebiyat başlığı altında değerlendirilen türe ait ilk hikâyelerinden biri de “*Menekşe'nin İntikamı*”dır. Derviş bu hikâyesinde aşk ve kıskançlık konusunu musallat olma gibi doğaüstü bir durumla işlemiştir. “*Tevkifhane Köpeği*”nde bir köpeğin kişileştirilerek başından geçenleri anlatmasının yanı sıra çeşitli devlet kurumlarında çalışan memurların davranışlarına yer vermesiyle Derviş'im toplumcu-gerçekçi bakış açısına aslında 1920'li yıllardan itibaren sahip olduğunu gösterir. “*Rüya*” ve “*Bir Mektup*” adlı hikâyeleri popüler aşk hikâyesi başlığı altında değerlendirilebilir. Bu hikâyelerinden “*Rüya*”da rüya motifinin ve rüyaya ait çeşitli unsurların kullanması ile farklı bir anlatım tarzı benimsenmiştir. “*Bir Mektup*”un adından da anlaşılacağı üzere sevdiği kişiye aşkını itiraf edemeyen, sevdiğinin yanında bir gölge gibi yaşayan Ömer'in karşılık bulamayan aşkı, mektup türü ile işlemiştir. Suat Derviş, evlerindeki zengin kütüphane sayesinde geniş okuma kültürüne sahiptir. Zengin okuma kültürünün yanında Derviş yabancı dil de bilmektedir. Bunun göstergelerinden biri de *Yeni Şark*'ta yayımlanan Fransızcadan çevirdiği “*Yeni Çığır*” adlı hikâyedir. Hatırat türünün tanınmasında rol oynadığı gibi ünlü kişilerin yanında sıradan insanın da anılarını kaleme alabileceği düşüncesini yaptığı çeviri ile Türk edebiyatına yansıtır.

Hikâyelerinde yer verdiği kadın karakterler birbirlerinden farklıdır. “*Lades*”in kadın karakteri Sabiha tuhaf bir huy olarak nitelenirse de feminist düşünceye sahiptir. “*Menekşe'nin İntikamı*”nda Ulviye sevdiğine kavuşmuş bir anne karakteri iken Menekşe sevdiğine kavuşamadığı için intihar edip musallat olup cinayet işleyen bir karakterdir. “*Rüya*” ve “*Bir Mektup*”un kadın karakterleri aşkına karşılık bulamama noktasında ortaklık gösterse de “*Bir Mektup*”un Emine'si eşi tarafından aldatılmıştır. Erkek karakterleri ise “*Lades*”in Şerif Bey'i sabah işe gidip akşam eve gelen bir koca; “*Menekşe'nin İntikamı*”nın Ömer'i eş ve baba kimliğindedir. “*Tevkifhane Köpeği*”nde köpeğe zarar veren çeşitli devlet kurumlarında yer alan karakterlerin

yanında onun iyileşmesi için uğraşan erkek karakterlere de yer verilmiştir. “Rüya”nın üniformalı genci, genç kızla ilgilenmeyen onun farkında olmayan bir karakterken “Bir Mektup”un Ömer’i aşkına karşılık bulamayacağından emin olduğu için kaderine razı olmayı seçen biridir. Aynı hikâyenin diğer erkek karakteri olan Avni ise kaderine razı olmayan, cesur, zengin ve akıllı biri olarak tasvir edilmiştir.

Hikâyelerinde mekân olarak İstanbul’u ve İstanbul’un konak, köşk ve evleri tercih etmiştir. Konak ve köşkların yanı sıra “*Tevkifhane Köpeği*” isimli hikâyesinde hapishaneyi ve karakolu da mekân olarak işlemiştir. Hikâyelerinde zaman unsurunu iki farklı şekilde kurgulamıştır. “*Tevkifhane Köpeği*” ve “*Bir Mektup*”, yaşanan an ile başlayıp geriye dönüş tekniğini kullandığı ve yeniden yaşanan ana dönen hikâyelerken “*Lades*”, “*Menekşe’nin İntikamı*”, “*Rüya*” ve “*Yeni Çığır*” yaşanan an ile başlayıp günlük seyrinde devam edip sonlanan hikâyelerdir.

Suat Derviş’in tespit edilen hikâyelerinde hem işlediği konular hem de bu konuları işleyiş şekli ile yazı hayatına ilk adım attığı yıllardan itibaren zirve şahsiyetler konumuna yükseleceğinin işaretlerini vermiştir.

Kaynakça

- Behmoras, L. (2017). *Suat Derviş Efsane Bir Kadın ve Dönemi*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Bergson, H. (1998). *Zihin Kudreti – L’Energie Spirituelle*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Çelik, A. Y. (2021). *Yeni Şark Gazetesi (İnceleme ve Seçilmiş Metinler)*. (Yayın No.676657). (Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi). Yöktez.
- Derviş, S. (1929, 15 Nisan). *İş Hayatında Kadın: Bir Erkek Düşmanlığı*. Vakit Gazetesi. <https://www.gastearsivi.com/gazete/vakit/1929-04-15/1>. (Erişim Tarihi:18.01.2025).
- Derviş, S. (1338a, 6 Mart). *Lades*. *Yeni Şark*, 155, 3-4.
- Derviş, S. (1338b, 21 Mayıs). *Menekşe’nin İntikamı*. *Yeni Şark*, 231, s.3-4.
- Derviş, S. (1338c, 24 Eylül). *Tevkifhane Köpeği*. *Yeni Şark*, 344, s.3-4.
- Derviş, S. (1338ç, 7 Mayıs). *Rüya*. *Yeni Şark*, 217, 3-4.
- Derviş, S. (1338d, 31 Teşrinievvel). *Bir Mektup*. *Yeni Şark*, 389, 3-4.
- Derviş, S. (1338e, 1 Eylül). *Yeni Çığır*. *Yeni Şark*, 329, 3-4.
- Freud, S. (1996). *Düşlerin Yorumu II*. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Jung, C. G. (2006). *Psikoloji ve Din*. İstanbul: Payel Yayınları.
- Osmanoğlu, Ö. (2017). *Aristoteles’in Rüya Teorisi ve “Rüyalar Üzerine” Adlı Eserinin Çevirisi*. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (4), 139-173. <https://doi.org/10.32739/uskudarsbd.3.4.35>.

- Özen Dalkaya, S. (2022, 17 Ekim). *Suat Derviş'in Gotik Öyküleri*. Sanat Kritik. https://sanatkritik.com/yazilar/suat-dervisin-gotik-oykuleri/#_ftnref2. (Erişim Tarihi: 20.02.2025)
- Özkaya, Y. (1985). *Millî Mücadele Başlangıcında Basın ve Mustafa Kemal Paşa'nın Basınla İlişkisi*. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 1 (2), 871-912.
- Soydan, S. (2021, 2 Mart). *Hatice Saadet'in / Suat Derviş'in Takma Adları*. Sanat Kritik. <https://sanatkritik.com/eski/kulliyat/hatice-saadetin-takma-adlari/> (Erişim Tarihi: 20.02.2025).
- Sümer, M. (2021). *Osmanlı Modernleşmesini Hayvanlar Üzerinden Okumak: Abdullah Cevdet'in İstanbul'da Köpekler Risalesi*, Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi, 5(4), 2628-2652.
- Şahin, H. ve Yalçın Çelik, S. D. (2010). *Gündelik Yaşam ve Toplumsal Hayat Perspektifinden Bir Mikro Tarih Denemesi: Şinasi'nin Kaleminden XIX. Yüzyılda İstanbul Sokaklarına Bakış*, Erdem, (58), 291-312.
- Tunçtan, B. (2018). *Suat Derviş'in Hayatı, Edebi Kişiliği ve Romanlarında Gotik Özellikler (Korku Edebiyatı)*. (Tez No.519349). (Yüksek Lisans Tezi, Bitlis Eren Üniversitesi). Yöktez.
- Türkmenoğlu, S. (2018). *Suat Derviş'in Tefrika Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme*. Social Sciences Studied Journal, 4 (28), 6244-6251. <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1098>.
- Urgan, M. (2010). *İngiliz Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.